У Х-ому громадському клубі з благодійною метою влаштовували бал-маскарад, чи, як його називали місцеві панночки, бал-парей.

Була дванадцята година ночі. Інтелігенти, які не танцювали, без масок — їх було п'ять душ — сиділи в читальні за великим столом і, уткнувши носи і бороди в газети, читали, куняли і, за висловом місцевого кореспондента столичних газет, дуже ліберального пана,— "мислили".

Із загальної зали долинали звуки кадрилі "В'юшки". Повз двері, дуже стукаючи ногами й брязкаючи посудом, раз у раз пробігали лакеї. А в самій читальні панувала глибока тиша.

— Тут, здається, зручніше буде! — раптом почувся низький, приглушений голос, що, як здавалося, виходив з грубки.— Катайте сюди! Сюди, хлопці!

Двері відчинились, і до читальні увійшов широкий, присадкуватий мужчина, одягнений у кучерський костюм і в капелюх з павиним пір'ям, у масці. За ним слідом увійшли дві дами в масках і лакей з підносом. На підносі була пузата пляшка з лікером, пляшок зо три червоного і кілька склянок.

— Сюди! Тут і прохолодніше буде,— сказав мужчина.— Став піднос на стіл... Сідайте, мамзелі! Же ву прі а ля трімонтран! А ви, панове, посуньтесь... нема чого тут!

Мужчина похитнувся й змахнув рукою з стола кілька журналів.

— Став сюди! А ви, панове читачі, посуньтесь; нема коли тут з газетами та з політикою... Кидайте!

— Я просив би вас тихше,— сказав один з інтелігентів, подивившись на маску крізь окуляри.— Тут читальня, а не буфет... Тут не місце пити.

— Чому не місце? Хіба стіл хитається, чи стеля обвалитися може? Дивно! Та... нема коли розмовляти! Кидайте газети... Почитали трохи, та й буде з вас; і так уже розумні дуже, та й очі попсуєш, а найголовніше — я не бажаю, та й годі.

Лакей поставив піднос на стіл і, перекинувши серветку через лікоть, став біля дверей. Дами зразу ж таки взялися до червоного.

— І як це є такі розумні люди, що для них газети краще, ніж оці напої, — почав мужчина з павиним пір'ям, наливаючи собі лікеру.— А на мою думку, ви, панове шановні, любите газети через те, що вам випити нема за що. Чи так я кажу? Ха-ха!.. Читають! Ну, а про що там написано? Пане в окулярах! Про які факти ви читаєте? Ха-ха! Ну, та кинь! Годі тобі комизитися! Випий краще!

Мужчина з павиним пір'ям підвівся й видер газету з рук у пана в окулярах. Той зблід, потім почервонів і з подивом поглянув на інших інтелігентів, ті — на нього.

— Ви забуваєтесь, ласкавий пане! — спалахнув він.— Ви обертаєте читальню на шинок, ви дозволяєте собі бешкетувати, видирати з рук газети! Я не дозволю! Ви не знаєте, з ким маєте діло, ласкавий добродію! Я директор банку Жестяков!..

— А плювати я хотів, що ти — Жестяков! А газеті твоїй ось яка честь...

Мужчина підняв газету й порвав її на клапті.

— Панове, що ж це таке? — пробурмотів Жестяков, обімлівши.— Це дивно, це... не навіть надприродно...

— Вони розсердились,— засміявся мужчина.— Фу ти, ну ти, злякався! Аж жижки тремтять. Ось що, панове шановні! Годі жартувати,

розмовляти з вами мені неохота... Бо, як я бажаю залишитися тут з мамзелями сам і бажаю собі тут приємність зробити, то прошу не супротикословити й вийти... Будь ласка! Пане Белебухін, виходь до свиней собачих! Чого рило скривив? Кажу, виходь, то й виходь! Хутко в мене, а то, дивись, щоб, чого доброго, потиличника не дістав!

— Тобто, як же це? — спитав скарбник сирітського суду Белебухін, червоніючи й знизуючи плечима.— Я навіть не розумію... Якийсь нахаба вдирається сюди і... раптом такі речі!

— Яке це таке слово "нахаба"? — крикнув мужчина з павиним пір'ям, розсердившись, і стукнув кулаком по столу так, що на підносі застрибали склянки.— Кому ти кажеш? Ти думаєш, як я у масці, то ти можеш мені усякі слова говорити? Перець ти отакий! Виходь, коли кажу! Директоре банку, забирайся собі, поки цілий і здоровий! Всі виходьте, щоб жодної шельми тут не залишалося! Гайда до свиней собачих!

— А ось ми зараз побачимо! — сказав Жестяков, в якого аж окуляри спітніли від хвилювання.— Я покажу вам! Гей, поклич-но сюди чергового старшину!

Через хвилину зайшов маленький руденький старшина з блакитною стрічечкою на лацкані, засапавшись від танців.

— Прошу вас вийти,— почав він.— Тут не місце пити! Будь ласка, до буфету!

— Ти звідки це вискочив? — спитав мужчина в масці.— Хіба я тебе кликав?

— Прошу не тикати, а звольте вийти!

— Ось що, чоловіче добрий: даю тобі хвилину строку... Бо як ти старшина й головна особа, то ось виведи цих артистів попідручки.

Мамзелям моїм не подобається, якщо тут є хто сторонній... Вони соромляться, а я за свої гроші бажаю, щоб вони були в натуральному вигляді.

— Очевидно, цей самодур не розуміє, що він не в хліві! — крикнув Жестяков.— Покличте сюди Євстрата Спиридоновича.

— Євстрате Спиридоновичу! — понеслося по клубу.— Де Євстрат Спиридонович?

Євстрат Спиридонович, старик у поліцейському мундирі, не забарився прийти.

— Прошу вас вийти звідси! — прохрипів він, вирячуючи свої страшні очі й ворушачи нафабреними вусами.

— А таки злякав! — промовив мужчина й зареготав від задоволення. — Справді, злякав! Бувають же такі страхи, побий мене бог! Вуса як у кота, очі вирячив... Хе-хе-хе!

— Прошу не розмовляти! — крикнув щосили Євстрат Спиридонович і затремтів.— Вийти геть! Я звелю тебе вивести!

У читальні знявся неймовірний галас. Євстрат Спиридонович, червоний як рак, кричав, тупаючи ногами. Жестяков кричав. Белебухін кричав. Кричали всі інтелігенти, але голоси всіх їх покривав низький, густий, приглушений бас мужчини в масці. Танці, завдяки загальному сум'яттю, припинились, і публіка посунула з зали до читальні.

Євстрат Спиридонович для поважності покликав усіх поліцейських, що були в клубі, і сів писати протокол.

— Пиши, пиши,— говорила маска, тикаючи пальцем йому під перо.— Тепер що ж зі мною, з бідолахою, буде? Бідна моя голівонька! За що ж

занапащаєте ви мене, сиротиноньку? Ха-ха! Ну, що ж? Готовий протокол? Всі порозписувались? Ну, тепер дивіться!.. Раз... два... три!!

Мужчина підвівся, витягся на весь зріст і зірвав з себе маску. Відкривши своє п'яне обличчя й подививши на всіх, милуючись справленим ефектом, він упав у крісло й радісно зареготав. А враження, справді, справив він незвичайне. Всі інтелігенти розгублено переглянулись і зблідлу, деякі почухали потилиці. Євстрат Спиридонович крякнув, як людина, що зробила несподівано велику дурницю.

У бешкетникові всі впізнали місцевого мільйонера, фабриканта, потомственого почесного громадянина П'ятигорова, відомого своїми скандалами, благодійністю і, як не раз говорилося в місцевому віснику, любов'ю до освіти.

— Що ж, вийдете чи ні? — спитав П'ятигоров після хвилинної мовчанки.

Інтелігенти мовчки, не кажучи й слова, вийшли навшпиньки з читальні, і П'ятигоров замкнув за ними двері.

— Ти ж бо знав, що це П'ятигоров! — хрипів через хвилину півголосом Євстрат Спиридонович, трясучи за плече лакея, що вносив до читальні вино.— Чого ж ти мовчав?

— Заборонили казати!

— Заборонили казати... Як посадовлю я тебе, анафему, на місяць, то тоді знатимеш "заборонили казати". Геть!! А ви гарні, панове,— звернувся він до інтелігентів.— Бунт зняли! Не могли вийти з читальні на десять хвилинок! Ось тепер і їжте кашу, що наварили. Ех, панове, панове... Не люблю, їй-богу!

Інтелігенти почали ходити по клубу похмурі, розгублені, винуваті, шепочучись і наче передчуваючи щось недобре... Дружини і дочки їх, дізнавшись, що П'ятигоров "ображений" і сердиться, принишкли і стали розходитися по домівках. Танці припинились.

О другій годині з читальні вийшов П'ятигоров; він був п'яний і похитувався. Увійшовши до зали, він сів коло оркестру й задрімав під музику, потім сумно схилив голову й захропів.

— Не грайте! — замахали старшини на музикантів.— Цсс!.. Єгор Нилович спить...

— Чи не накажете вас додому провести, Єгоре Ниловичу? — спитав Белебухін, нахиляючись до вуха мільйонера.

П'ятигоров зробив губами так, наче хотів здути з щоки муху.

— Чи не накажете вас додому провести,— повторив Белебухін,— або сказати, щоб екіпажик подали?

— Га? Кого? Ти... чого тобі?

— Провести додому... Спатоньки пора...

— До-додому бажаю... Прроведи!

Белебухін засяяв від задоволення й почав підводити П'ятигорова. До нього підскочили інші інтелігенти і, приємно усміхаючись, підвели потомственого почесного громадянина й обережно повели до екіпажа.

— Адже отак пошити в дурні цілу компанію може тільки артист, талант,— весело говорив Жестяков, підсаджуючи його.— Я буквально вражений, Єгоре Ниловичу! Досі регочу... Ха-ха... А ми ото кипимо,

турбуємось! Ха-ха! Вірите? І в театрах ніколи так не сміявся... Сила комізму! Весь вік пам'ятатиму цей незабутній вечір!

Провівши П'ятигорова, інтелігенти повеселішали й заспокоїлись.

— Мені руку подав на прощання,— промовив Жестяков, дуже задоволений.— Значить, нічого, не сердиться...

— Дав би бог! — зітхнув Євстрат Спиридонович.— Негідник, підла людина, але ж — благодійник!.. Не можна!..

1884